

ความขัดแย้งในสังคมไทยกับแนวทางในการแก้ไข*
Conflict in Thai Society: Alternatives
to Conflict Resolution

พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

Phongphat Chittanurak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: phongphat.chi@mcu.ac.th

๗-----๗

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดการแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ อย่างชัดเจน เนื่องจากความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน จากความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่มากขึ้น การขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างกัน การขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาข้อมูล สื่ออย่างเท่าเทียมกัน การเข้าใจในประชาธิปไตยอย่างไม่ถูกต้อง หรือการขาดบรรทัดฐานหรือเส้นแบ่งที่ชัดเจนของอำนาจนิติบัญญัติ ตุลาการ และบริหาร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้ง ดังกล่าวจะดีขึ้นได้ หากมีการให้การศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้คนในสังคมไทยเกิดสติ ใช้สติในการพิจารณา สิ่งต่าง ๆ รู้เท่าทัน ปลุกฝังให้เกิดประชาธิปไตยในจิตใจของทุกคน ซึ่งจะทำให้สังคมไทยสามารถประสานอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและมีการร่วมมือประสานงานซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ของประเทศไทยเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง; แนวคิด; สังคม

* Received August 22, 2019; Revised August 29, 2019; Accepted September 18, 2019

Abstract

Nowadays, Thai society is clearly divided into various groups due to the different political views from the increasing inequality in Thai society. Conflicting of interest between each other because of lacking of unequal opportunities in terms of education and media information, understanding of democracy, lines clear bases or lines of legislative, and judicial and administrative power, and etc., is issued. However, conflicts issue can be solved if equal Political Science is provided for people in Thai society in order to build awareness, take consideration, and be aware of things. Embed democracy in everyone's mind will gather Thai society together peacefully, and cooperation can also provide benefit of the nation as a result.

Keywords: conflict; concept; society

บทนำ

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในโลกนี้น่าจะมีมาพร้อม ๆ กับการเกิดของมนุษย์ ในอดีตกาลประชากรบนโลกนี้อาจยังมีจำนวนน้อย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงไม่ซับซ้อนรุนแรงเท่ากับปัจจุบัน เมื่อจำนวนคน กลุ่มสังคม เพิ่มปริมาณมากขึ้น บริบทที่เกี่ยวพันกับความขัดแย้งในประเด็นใดประเด็นหนึ่งก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บางครั้งก็ก่อให้เกิดความสับสน ยุ่งยาก ก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งในประเด็นใหม่ รูปแบบใหม่ตามมามาก การแก้ปัญหาที่ไม่สามารถทำได้เพียงวิธีใดวิธีหนึ่งเท่านั้น เพราะวิธีการแก้ปัญหาบางอย่างก็สามารถแก้ไขได้เพียงบางประเด็นของความขัดแย้ง ไม่สามารถแก้ไขได้ทุกข้อ ซึ่งนั่นก็เป็นเหตุผลว่าทำไมความขัดแย้งบางเรื่องถึงกินระยะเวลาานาน บางครั้งใช้เวลากว่าร้อยปีก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้

ความขัดแย้งทางความคิดกับความขัดแย้งทางการเมือง

เมื่อกล่าวถึงความคิด ย่อมหมายถึงกิจกรรมทางจิตใจหรือปัญญาซึ่งสัมพันธ์กับจิตสำนึกของแต่ละคน ทั้งยังอาจหมายถึงกระบวนการคิดหรือลำดับการคิดซึ่งย่อมมีหลากหลายและแตกต่างกันไปตามตัวบุคคลซึ่งความคิดนั้นถือเป็นหลักพื้นฐานที่

รองรับการกระทำและปฏิกิริยาของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การคิดช่วยให้มนุษย์ เข้าใจ โลกและมีรูปแบบชีวิตที่ต่างกันได้ รวมถึงนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับความ ต้องการความปรารถนา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายชีวิตของเขาได้ ความคิดเห็น ทางการเมือง เป็นความเข้าใจในการเมืองของบุคคลหนึ่ง หรือหลายคน และได้แสดง ออกมาเพื่อทำความเข้าใจว่าสิ่ง ๆ นั้นคืออะไร และควรเป็นไปอย่างไร และความ ชัดแย้ง ของสังคมไทยในปัจจุบันก็มีต้นเหตุมาจากความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน นั้นเอง ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้ความคิด ทางการเมืองของคนแต่ละกลุ่มแตกต่างกันเกิด จากการที่ทฤษฎีทางการเมืองมีอยู่มากมาย ไม่มีความชัดเจนเป็นอันหนึ่งอันเดียว เมื่อ ต่างฝ่ายต่างมองกันไปคนละทฤษฎีจึงทำให้เชื่อว่าสิ่งที่ตนเชื่อและกระทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ จะทำให้อีกฝ่ายเชื่อหรือกระทำอีกอย่างที่ทำหากขัดแย้งกับฝ่ายตนกลับกลายเป็นสิ่งที่ผิด และจากที่ประชาชนชาวไทยได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังและ กว้างขวางขึ้น การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันจึงมีความน่าเชื่อถือได้น้อย และสื่อก็ กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการนำเสนอข่าว มีการเข้าครอบครอง สื่อจากทางฝั่งนักการเมืองหรือนายทุนที่หลากหลาย ทำให้สื่อไม่ใช่นักกลางในการ นำเสนอข่าวอย่างแท้จริง (Chansongphol et al., 2019)

จากสาเหตุของความขัดแย้งที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อเรียบเรียงปัจจัยต่าง ๆ ที่มี อยู่ในบริบทของสังคมไทย แล้ว สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทาง ความคิดในสังคมไทยนั้นเกิดจากปัจจัย ดังต่อไปนี้ 1) ปัจจัยทางด้านความรู้ในเรื่อง ประชาธิปไตยที่ยังมีความสับสนในความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ปกครองแบบ ประชาธิปไตยค่อนข้างมาก ต่างฝ่ายต่างตีความหมายระบอบประชาธิปไตยมักเข้าใจตาม แนวคิด ของตนเอง ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด เพราะการเรียนการสอนใน ปัจจุบันมีการสอดแทรกเรื่องประชาธิปไตยอยู่น้อยมาก โดยเด็กไทยหลายคนรู้ว่าการ เลือกตั้งคือหนทางสู่ประชาธิปไตย แต่กลับไม่ทราบถึงคุณค่า ประโยชน์ และ องค์ประกอบของประชาธิปไตยเท่าที่ควร 2) ปัจจัยทางด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม ที่มากขึ้น ไม่ว่าจะเรื่องการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ช่องว่างระหว่างคนจนแสบ คนรวย หรือแม้แต่ในเรื่องโอกาสทางสังคม ปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มคนในสังคมซึ่งอาจ เป็นผู้ที่เป็นเสมือนฐานของความเหลื่อมล้ำผลักดันกลุ่มคนที่อยู่สถานะเหนือกว่าตนไป อยู่อีกข้างหนึ่งปัจจัย

จะแก้ไขและลดความขัดแย้งได้อย่างไร

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยนี้มีความซับซ้อนและมีสาเหตุมาจากหลากหลายปัจจัยด้วยกัน การแก้ไขปัญหาก็มีหลากหลายวิธีเช่นกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (Phetchabunin, 2014) เคยกล่าวไว้ว่า สติ เป็นสิ่งสำคัญและควรรักษาที่สุด ในการแก้ปัญหาทาง การเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย โดยสติจะช่วยเลี่ยงความ โกรธ เคียดแค้น ที่มีต่อฝ่ายตรงข้ามและหลีกเลี่ยง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อย่างเช่นการด่าทอที่รุนแรง นอกจากนี้ท่านยังกล่าวว่า การขาดสติเพียงข้างหรือฝ่าย ใด ฝ่ายเดียวนั้นไม่รุนแรงเท่ากับการขาดสติพร้อมกันทุกฝ่าย เพราะหากเป็นเช่นนั้น ประชาธิปไตยก็อาจอยู่ได้ เพราะเมื่อการตัดสินใจต่าง ๆ จะถูกอารมณ์และความรู้สึก ครอบงำแทนความคิดวิเคราะห์แล้ว ทำให้ในตอนท้ายที่สุดจะไม่มีประชาธิปไตยอีก ต่อไป

เมื่อกล่าวถึงประชาธิปไตยในจิตใจนั้นคือบุคคลที่มีประชาธิปไตยอยู่ในจิตสำนึก ของตนเอง โดยมี ลักษณะดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 จะต้องเป็นคนหนักแน่นมีความคิดวิเคราะห์ในการรับฟังข่าวสาร นักประชาธิปไตยจะเชื่อ หรือเห็นดีเห็นงามไปกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ต่อเมื่อเขาได้เห็นด้วยตา ของตนเองและได้พิจารณาด้วยเหตุผลอย่างถ่องแท้ แล้วเท่านั้น

ประการที่ 2 การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น โดยได้ตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนมีดีเลว ปะปนกันไป จึงไม่จ้องจับผิด ไม่คิดร้ายต่อกัน เพื่อให้การทำงานสามารถประสาน ร่วมมือกันได้สำเร็จ

ประการที่ 3 การยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น รวมถึงความคิดเห็นที่เห็นต่าง จากความคิดของตนเอง

ประการที่ 4 การรู้แพ้ รู้ชนะ และรู้ภัย ไม่กลัวที่จะเสียหน้ามากกว่าเสียชื่อ รู้จักลืมหินความบาดหมางและ รอยร้าวและจับมือร่วมกันทำงานได้

วิธีการดังกล่าวคือการแก้ไขปัญหาในระยะยาว แต่ในระยะสั้นนั้นต้องเริ่มจาก การหาเป้าหมายที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของทุกกลุ่มเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการแก้ไข ปัญหา และการใช้บทบาทของผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการสร้างความสมานฉันท์ ตั้งแต่ระดับชุมชน และเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจ ที่พึงประสงค์ตามแนวทางสันติ

สัมมาทิฐิกับการลดความขัดแย้ง

การกระทำใด ๆ ก็ตาม จะต้องเริ่มจากความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นทัศนคติที่ถูกต้อง การกระทำนั้น ๆ ก็จะถูกต้องดีงามไม่ดำเนินไปในทางที่ผิดพลาดและนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ สัมมาทิฐิเป็นองค์มรรคองค์แรกจัดอยู่ในหมวดของปัญญาที่จะพัฒนาให้เกิดอภัยทาน ซึ่งจะเปรียบเสมือนแกนนำที่จะนำพาให้เกิดองค์มรรคอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดจริยธรรมการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักอริยมรรค สัมมาทิฐิจะเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสังขารกับจริยธรรม โดย “สังขาร” หมายถึง ธรรมในฐานะเป็นความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ส่วน “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมในฐานะที่เป็นแนวทางหรือวิถีปฏิบัติของมนุษย์เพื่อให้รู้แจ้งหรือเข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริงในกฎธรรมชาตินั้น เมื่อมนุษย์เกิดปัญญารู้แจ้งความจริงตามธรรมชาติ มนุษย์ก็สามารถที่จะถือเอาประโยชน์จากสังขารนั้น เกิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือจริยธรรมขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับบทบาทของมนุษย์โดยตรง พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างจริยธรรมกับสังขารได้อย่างชัดเจน โดยตัวกลางที่เชื่อมโยงนั้น คือ ปัญญาคุณของพระองค์ที่ได้ตรัสรู้ความจริงตามกฎธรรมชาติ แล้วทรงนำเอาสังขารนั้นมาจัดวางเป็นระบบจริยธรรม (Songjai, 2007)

ในฐานะปุถุชนคนธรรมดาต้องยอมรับกันในระดับหนึ่งว่า แม้เราจะเป็นผู้ปฏิบัติตามอริยมรรคซึ่งยังไม่เข้าถึงสังขารอย่างสมบูรณ์ แต่ถึงกระนั้นเราก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการของธรรมชาติบ้างไม่มากก็น้อย อาจจะเป็นความรู้ในเชิงทฤษฎี หรือความรู้ตามแนวเหตุผลก็ได้ ดังนั้น ในกระบวนการพัฒนาอภัยทานที่เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชีวิตตามหลักอริยมรรค จึงเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ ดังคำกล่าวของท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ว่า “ผู้ที่ปฏิบัติ(ตามมรรค) ก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการธรรมชาตินั้นบ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้น มรรคจึงเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ” Phra Dhammapidok (P.A. Payutto), 2003) เป็นตัวกลางเชื่อมโยงชีวิตของบุคคลเข้าไปหาสังขารโดยอาศัยมรรคหรือหลักจริยธรรมเมื่อบุคคลมีความเห็นความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว และถ้าความเห็นหรือความเชื่อนั้นไม่ตรงกับผู้อื่น ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ มานะและตัณหาก็คะแสดงบทบาทเพื่อตอบสนองความเห็นความเชื่อนั้น ๆ เช่น บุคคลมีความเชื่อว่ามีตัวตนที่เป็นศูนย์กลาง (ทิฐิ) ก็จะทำให้เกิดความอยาก ที่จะหาวัตถุมาบำเรอปรนเปรอตน (ตัณหา) และความทะนงตน

อยากใหญ่ไฉ่ไฉ่นั้น ก็จะเกิดตามมา (มานะ) ฉะนั้น ทิฏฐิจึงเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนดกรอบวิธีคิด กรอบกระบวนการทัศน์ และเป็นมาตรฐานในการให้คุณค่าและความหมายแก่โลกและชีวิตของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสังคมแบบถอนรากถอนโคน (Radical) จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่เข้าไปแก้ที่ต้นตอหรือรากเหง้าของปัญหานั้น (Bhikkhu Bodhi, 1984)

อภัยทานกับการลดความขัดแย้ง

วิธีการปฏิบัติอภัยทานนั้น กษิรา เทียนส่องใจ (Songjai, 2007) ได้อธิบายแนวทางไว้ว่ามีวิธีการปฏิบัติแบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งในทัศนะพุทธศาสนาจะถือว่าในการกระทำทั้ง 3 นั้น มโนกรรมจะเป็นกรรมที่สำคัญที่สุด เพราะมโนกรรมหรือเจตนาจะเป็น ตัวกำหนด การกระทำทางกายและวาจา ดังนั้น วิธีการปฏิบัติของอภัยทาน ก็จะต้องเริ่มปฏิบัติที่ใจเป็นลำดับแรก ซึ่งจะนำไปสู่ กาย และวาจา ดังนี้

1) มโนกรรม: วิธีการปฏิบัติในการให้อภัยทานทางใจ

วิธีการของอภัยทานทางใจ จะต้องเริ่มต้นด้วย การรื้อถอน และสลายความยึดมั่นถือมั่นในทางที่ผิด คือ การปรับเปลี่ยนความเห็นจากมิจฉาทิฏฐิ ให้เป็นสัมมาทิฏฐิ ซึ่งเป็นแก่นนำและเป็นจุดเริ่มต้นในหลักการพัฒนาอภัยทานดังที่กล่าวไว้แล้ว บางคนไม่สามารถที่จะให้อภัยทานได้เพราะยังมีมิจฉาทิฏฐิ ขาดปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ แต่ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิ การให้อภัยทานนั้นกลับเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ไม่ใช่การยอมแพ้ เพราะเป็นการเอาชนะใจตัวเอง เป็นอิสระจากความโกรธ เกลียดอาฆาตแค้นวิธีการปฏิบัติอภัยทานทางใจ

2) วจกรรม: วิธีการปฏิบัติในการให้อภัยทานทางวาจา

(1) การใช้วาจาที่เหมาะสม คือ คำพูดจะประกอบไปด้วยคำไพเราะ อ่อนหวานนุ่มนวล เป็นคำพูดที่ไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ เป็นคำพูดที่เป็นจริง ไม่พูดส่อเสียด ก่อให้เกิดความแตกแยก เป็นคำพูดที่ไม่มีโทษ รื่นหู สุภาพ ไม่หยาบคาย และจะต้องเป็นคำพูดที่พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังด้วย

(2) การกล่าวคำว่า “ขอโทษ” คำว่า “ขอโทษ” จัดเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดอภัยทานทั้งผู้ที่กระทำ และผู้ที่ถูกที่กระทำ เพราะผู้ใดที่กล่าว คำว่า “ขอโทษ” ได้แสดงว่า ผู้นั้นมีจิตที่ปราศจากความโกรธ ไม่พยาบาท อาฆาตแค้น ปราศจากทิฐิ มานะ เป็นการกล่าวที่แสดงถึงการตำหนิตัวเอง ยอมรับผิด เป็นการขอขมาทางวาจา แสดงถึงความเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3) กายกรรม: วิธีการปฏิบัติในการให้อภัยทานทางกาย

(1) การฟังอย่างลึกซึ้ง หรือการฟังอย่างตั้งใจการยอมรับฟังถึงความต้องการ ความทุกข์ ที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจ ของแต่ละคนที่ได้เปิดเผยออกมาอย่างเป็นอิสระ การฟังจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะปัญหาส่วนใหญ่ของคนทั่วไปก็คือ ไม่ทันฟัง ไม่ยอมฟัง ไม่ตั้งใจฟัง คิดแต่จะทำอย่างเดียว แย่งกันพูดแย่งกันทำจนลืมฟังผู้อื่น เพราะฉะนั้น การฟังอย่างลึกซึ้งหรืออย่างตั้งใจนั้น จึงเป็นวิธีการของอภัยทางกายที่สำคัญซึ่งควรกระทำก่อนการกระทำอื่นใด เปิดใจฟังอย่างลึกซึ้งให้เข้าใจเรื่องราวทั้งหมดอย่างรอบด้านที่สุด แล้ววิธีการให้อภัยทางกายอื่น ๆ ก็จะแสดงออกตามมาอย่างสอดคล้องกันเอง

(2) การแบ่งปันทรัพยากรหรือสิ่งอื่น เพื่อเป็นการชดเชยหรือเยียวยา โดยธรรมตามมนุษย์ เมื่อยังไม่ได้พัฒนา จิตใจก็มุ่งที่จะเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ยึดติดในผลประโยชน์ ทำให้สังคมมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดของรายได้ ทรัพย์สิน เป็นช่องทางนำสู่ความขัดแย้งและแตกแยกได้ แต่ถ้ามนุษย์ที่มีการพัฒนาแล้ว ก็จะเป็นจิตที่เมตตา ปราศจากโลภะ จะมีความสุขจากการให้มากกว่าการได้รับ และถ้าเราพิจารณาในแง่มุมของความยุติธรรมแล้ว การแบ่งปันทรัพยากร และสิ่งอื่นแก่เพื่อนมนุษย์นั้น ก็เท่ากับเป็นการชดเชย และเยียวยาให้กับผู้เสียหายนั่นเอง

อภัยทานเป็นพุทธสันติวิธี ที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยได้ ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขหลังจากความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วยังสามารถใช้เป็นรูปแบบของการป้องกันเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งก่อตัวอีกด้วยอภัยทานทางใจนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาให้มีความอดทน มีความเมตตา ไม่อาฆาตพยาบาทโกรธแค้น โดยวิธีการของอภัยทานดังกล่าวมาทั้งหมดทำให้การยึดมั่นในความเป็นอัตลักษณ์สลายลง สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ในที่สุด

สรุป

ปัญหาทุกปัญหาที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นบทเรียนราคาแพงที่ทุกคนได้รับ สาเหตุที่แท้จริงของทุกปัญหานั้นมาจากเหตุเพียงเหตุเดียว คือ ความด้อยคุณภาพของประชากร ทั้งระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ จำนวนประชากรที่มีคุณภาพต่ำเป็นจำนวนมากในสังคมเหล่านั้น ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้างคุณภาพที่สูงขึ้นไปแก่ประชาชนในสังคมไทย ด้วยหลักการของพุทธศาสนาที่จะช่วยลดความขัดแย้งคือหลักการที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” เพราะการจองเวรจะไม่รู้จักจบสิ้น ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ให้เจริญในอารยธรรมโดยการใช้ปัญญาเพื่อนำไปสู่สันติภาพและ ความสงบสุขนับเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา จะอย่างไรก็ตาม แนวทางของการต่อสู้หรือปฏิบัติการสันติวิธีและสันติภาพนั้น มีนัยหลายประการที่สอดคล้องกัน ถึงกระนั้นท่ามกลางวิกฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในทั่วทุกมุมของสังคมนั้น ทำให้แนวคิดและปฏิบัติการสันติวิธีและสันติภาพนั้นได้กลายเป็นคู่มือสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงอยู่เสมอ ๆ จนทำให้ “สันติวิธี” นั้น ได้เปลี่ยนสถานะจาก “ทางเลือกใหม่” ที่สังคมให้ความสนใจไปสู่แนวคิดที่เป็นรากฐานในการดำเนินแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในกลุ่มชน ชุมชน สังคม ประเทศชาติและประชาคมต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันนี้

เอกสารอ้างอิง

Bhikkhu Bodhi. (1984). *The Noble Eightfold Path*. Kandy: Buddhist Publication Society.

Songjai, K.T. (2007). *Analysis of Forgiveness For conflict management in the present Thai society* (Doctor of thesis) . Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Dhammapidok (P.A. Payutto). (2003). *Modified And Expanded Buddhist Dharma, First Edition 11*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Phetchabunin, P. (2014). Conflict and Democracy in Thai Society.

Pathumwan Academic Journal, 4(9).

Thanyanant Chansongphol et al. (2019). The Concept Middle Way

(Mācch.himāptjphā) In Resolving Conflicts Caused By Political

Communication. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(10), 4873-7883.